

ROMA KÉP

KUTATÁSI TERV

Romakép Műhely – médiaantropológiai kutatás

A valódi kérdés mégis az, hogyan szeretnénk látni őket, s a hogyan után, hogy megelégszünk-e ennyivel? Turistafotók, képek a romákról, ahogy mi láthatjuk/látjuk/láttatjuk őket. Mit szólnak hozzá a cigányok? Vajon nézik-e a képeinket?

Baglyas Erika a „Képek, cigányok, cigány-képek” című Millenáris-kiállításról, idézi Szuhay Péter

A kutatási terület

Az ELTE Média és Kommunikáció Tanszékén a képzés fennállásának több mint két évtizede alatt számtalan olyan szakdolgozat született, mely a különböző hazai és külföldi társadalmi csoportok speciális médiahasználatát elemezte. Persze nem csak a saját tapasztalatunkból vonható le az a következtetés, hogy a különböző médiatechnológiák térbeli penetrációi és ezek időbeli dinamikája a szakemberek és médiát hallgató egyetemisták számára egyaránt kutatási terepül szolgálhat. A saját gyártású és olcsón forgalmazható mozgóképek előállítására alkalmas médiatechnológiák egyre erőteljesebb demokratizálódása és terjedése azonban napjainkban egy olyan fúzió elméleti és gyakorlati szükségességét veti föl, amely a közelmúltig nem volt sürgető, mára azonban azzá vált. A médiakutatás-médiaantropológia, valamint a szociológia összefogására gondolunk. A médiakutatás számára megnyílt egy új terep, mégpedig a technológia közösségi használatba vonásának és kisajátításának terepe, mely magában foglalja a közösségi identitások termelésének és forgalmazásának új és a korábbiaktól legalábbis láthatóságában eltérő explicit módozatait. Más szavakkal, a médiakutató azzal szembesül, hogy az általa vizsgált társadalmi csoport önmagáról készít és terjeszt mozgóképes tanulmányokat, hogy identitását ily módon fejezze ki. Ha eddig nem lett volna egyértelmű, most jól láthatóan azzá válik, hogy a médiakutatás, különösen, mikor a közösségi médiahasználat a tárgya, egyben antropológiai kutatás is. Mindez bizonyosan fordítva is igaz: az antropológiai kutatás manapság médiakutatás is, hisz a közösségek szerves részét képezi a technológiai felületeken történő önreprezentáció. Ezt mondja Sol Worth, akit Faye Ginsburg idéz „Visszalőni: az etnográfiai filmtől a média etnográfiájá felé” [„Shooting Back: From Ethnographic Film to the Ethnography of Media”] c. klasszikus tanulmányában: a kutatásnak „a vizuális antropológiától a vizuális kommunikáció antropológiájá felé” kell haladnia (Ginsburg, 1999). Faye Ginsburg ezt egy másik tanulmányában azzal egészíti ki, hogy a „digitális kor” összetett korszakot jelent, melyet nem vezérelhet egymagában a digitális szakadék felszámolásának felvilágosult projektje, hiszen ez általában együtt jár azzal a téveszmével, hogy a technológiai penetráció a társadalmi problémákat is megoldja (Ginsburg, 2006). A médiahasználatot a maga összetettségében vizsgáljuk.

Mi magunk, média tanszék lévén, nem a vizuális antropológia egyetemi oktatását szeretnénk megreformálni, hanem a médiaoktatást szinkronizálni a kortárs tendenciákkal, és beoltani azt az

antropológia tapasztalatával, melyet az a közösségi identitások bemutatásának hosszú gyakorlata során szerzett meg és tett reflexívvé. Ennek függvényében a Sol Worth-idézetet a következőképpen módosíthatjuk, hogy a saját a kutatásunkra/oktatásunkra legyen érvényes: időszerű, hogy a médiakutatás a média antropológiája is legyen egyben.

Kutatási kérdések

A fent említett reflexív antropológiai attitűd mozgóképes példái mintául szolgálhatnak a médiakutatók számára is, és segíthetnek a következő, etikai és egyben szakmai kérdések megválaszolásában: Milyen az a kép, amelyet egy idegen készít egy adott kultúráról/csoportról, összehasonlítva azzal a képpel, amit az adott közösség tagja készít? Hogyan használható és elemezhető az önkép (vagy adott esetben ellenkép) a kutatás során? Milyen antropológiai tudásra van szüksége a médiamunkásnak? Mik a különbségek egy médiakutató számára egy antropológiai (dokumentum)film és egy riport között? Ezekre a kérdésekre a kutatás során más kérdéscsoportokkal szimultán keressük a választ. A más kérdéscsoportok alatt a területen végzett kutatás során azokat a kérdéseket értjük, amelyeket az adott csoportban aktív képkészítőknek és környezetüket tanulmányozva magunknak teszünk fel, és ezek a következők: Milyen társadalmi kontextusban születtek a vizsgált vizuális alkotások? Milyen hagyomány és milyen emlékezet őrződik meg bennük? Mi a filmkészítő viszonya a saját csoportjához, milyen szerepet tölt be a csoporton belül? Milyen módon és milyen helyzetben, mely alkalmakkor készít képeket, és ezeket kiknek, milyen helyzetek során mutatja be, milyen csatornákon forgalmazza? Mi a viszonyuk a képeknek a forgalomban lévő más (pl. többségi, hierarchikus módon mediatizált) képekhez? Milyen hagyományai és médiumai voltak/vannak a képkészítésnek az adott közösségen belül? stb.

Multidiszciplinaritás

A többi között ezekre a kérdésekre keressük a választ, és nyilvánvalónak tűnik, hogy a média-tanulmányaikat folytató, és ugyanakkor antropológiai tudással felvértezendő hallgatók köre kibővíülhet a szociológus hallgatóval, hiszen a fenti témák mindegyike támogatást kaphat a szociológiától mint a médiatudomány társtudományától. E három terület keresztmetszetében gondoljuk vizsgálni a legújabb közösségi médiahasználatokat, különösen azokat, amelyek kisebbségi (roma) ágensei eddig kiszorultak a többségi társadalom mediaképéből, vagy igen redukáltan jelentek meg ott. A kutatás tárgyát nem „tárgyként”, sokkal inkább olyan kulturális mezőként tekintjük, ahol maguk a kutatók is látható és önreflexív módon jelennek meg, osztozva a téren a vizsgált közösséggel.

A kutatás konkrét területei

Vizsgálatunk kiterjed a romák számára indított médiaiskolákra és képzésekre (Buvero: Roma Women's Live Network Citizen Journalism Training, a Független Médiaközpont médiaiskolája), a bevonó kampányokra (Független Médiaközpont: Romák – itthon, Európában), a kisközösségi médiahasználatra (Cicsero Hírügynökség, Cserepressz, Makói Videóműhely), a közszolgálati rádió és televízió kisebbségi műsoraira (Patrin, Roma Magazin), az individuális törekvésekre (melyek mégis a tágabb és szűkebb közösségekhez köthető: pl. Siroki László), vagy éppen a fotográfia képviselőire (pl. M. Horváth Judit). A vizsgálat egyes szegmenseit a médiatudomány hagyományos, ám egyben megújítandó területeiben határozhatjuk meg: a mediakép létrehozói (akik egyben fogyasztók, hiszen cselekvésüket az elvárásokhoz igazítják), a médiatartalom (ami konstitutív és performatív jellegű) és a mediakép közönsége (melynek tagjai aktív módon fogyasztják a tartalmat, és messze nem olyan kiszolgáltatottak, ahogy azt a tradicionális médiatudomány a politikai vagy kereskedelmi szempontból központosított rádió és televízió korában érzékelte). Vizsgálatainknak keretet biztosít a

tavaszonként meghirdetett Romakép Műhely című egyetemi szeminárium, melynek a DocuArt Mozi nevű antropológiai filmarchívum és vetítőhely ad otthont, immár 2011 óta.

A kutatás menete és módszertana

A kutatócsoport elméleti szakirodalom felkutatásával kezdi a munkáját (a témába vágó kommunikáció- és médiatudományi, médiaantropológiai, antropológiai, szociológiai tanulmányok olvasása), és ezzel egyidőben és konkrét vizuális anyagot keres; felveszi a kapcsolatot a mozgóképek szerzőivel és a közösségek képviselőivel; interjúkat készít velük, antropológiai és szociológiai résztanulmányokat készít a filmek/fényképek szerzőiről és a szerzők szűkebb-tágabb közösségéről, továbbá magáról a választott formáról, a médiaképről; lehetőség szerint a kutatók képek egy részét beválogatja a Romakép Műhely tavaszi programjába, és megszervezi a filmvetítéseket, az azokat követő beszélgetéseket. A kutatómunkát csoportokban végezzük, és ezeket a csoportokat úgy szervezzük meg, hogy a résztvevő hallgatók szakmai háttere szempontjából változatos legyenek. Ily módon a szociológus-, az antropológus- és a médiahallgató egyként részesül a többiek tudásából és szakértelméből. Lehetőség szerint az interjúkérdések összeállítása, valamint a dolgozatok megírása is közös munka lesz.

Várt eredmények

Ezeket a kontextusokat a médiaantropológia módszereivel tárjuk fel és elemezzük, figyelmet szentelve azoknak az önmegerősítő identitás-kifejező módozatoknak, melyek ellensúlyozni próbálják a többség számára, a többségi médiamunkások által előállított, negatív vagy témájukban korlátozott képeket. Ettől a kutatástól azt várjuk, hogy szélesebb körben válhatnak ismertté az empátiát felkeltő dokumentumfilmek és szerzőik, valamint, hogy ennek folytán érzékenyítő módon tudunk hozzájárulni a magyarországi roma kisebbség életkörülményeinek és mediatizált emlékezetének megismeréséhez, annak tudatosításához. Ezen kívül konkrét eredmény lesz majd a Romakép Műhely, az annak szervezése során születő mozgóképek, mélyinterjúk, esettanulmányok. A támogató háttér a Média és Kommunikáció Tanszéknek otthont adó Művészetelméleti és Médiakutatási Intézetben rendelkezésünkre áll: a stúdióból igény szerint kamerák, mikrofonok kölcsönözhetőek, a Romakép Műhely weboldalán pedig közzétesszük az elért eredményeket, elkészült munkákat.

Függelék

Szakirodalom

Ginsburg (1999): Faye Ginsburg: Shooting Back: From Ethnographic Film to the Ethnography of Media, in Toby Miller – Robert Stam (eds.): A Companion to Film Theory, Blackwell, 1999, 295-322, URL:

Ginsburg (2002): Faye Ginsburg – Lila Abu-Lughod – Brian Larkin (eds.): Media Worlds: Anthropology on New Terrain, University of California Press, 2002.

Ginsburg (2006): Faye Ginsburg: Rethinking Documentary in Digital Age, Cinema Journal, Fall 2006; 46, 1, 128-133; URL:

Szuhay Péter: A (fotó)művészet szabadsága, a fényképezettek lázadása és az archiváló korlátai,
URL: [Link](#)